

САНА ОПОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУС
КАБЫТА

КАБЫАТ
1934 СЫЛ АЛТЫННЫ
18 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№80-90 (8350-8351) ☆ 1998 жыл атырдык айы 13 күнө, Чөптөр ☆ Сылаага—1 солк. 10 харчы.

БЮДЖЕТ УОННА ХАЛААН УУТА ДЬАБАЛТА СУБЭТИН МУНЬАБА

Дьябалта субэтин муньяба үсүлүм «1998 жыл- лаады бюджет туһунан» дүүлүктө. Информациан улуустары үн управлениетин начальнига М. М. Око- нешников интишпөрдө.

Манна, сүрүннөм, нөһилнөктөр социалнай-эконо- мическай сайдыларыттан көрөн, сылаады бюджет- та тымырыга уларыттылар килэрини туһунан көп- сөннө. Эрдэ бигергэтишпн улуус бюджетта, биллэн турар, уларайбат. Арай өскүдөлөр расетнай сче- тарга сабылларынан, ону нөһилнөктөрүнөн көһөрөн бирдин бирдин сылшараларынан өтпшннө, Инки- шпннө, бюджетнай тарилталарга ханьсака лимити шордон туһунан көрүлүннө. Манна сылаады бюд- жетта толоруу, туһаныа контуруола нөһилнөктөр дья- балталарыттан, туттааа байылыктарыттан ийитил- лар, аниэтиннөк үрдүтүр. Манна дагатын эттөхкө, инки- шпннө, ити үөрөх управлениетин бары салааларын расетнай счектарын нөһилнөктөргө көһөрүлүннө, түмүктөннө диэхкө. Урукку эмн, доруобуяа харыста, былын, кулгура управлениеларын курдук.

Эрдэ көсөтпшннөк, бирдин нөһилнөктөрүнөн сөп- нөһүлүбүт сылаады бюджетка ити кыра халбары- тан бирдин кини көсөтпшннө таһаарбата. Улахан дефициттөөх бюджеттан кини сөмсөн-ытара да суох диетөхтөрө. Ошон бюджет сылаады дохуоттаах ча- нын учуоттааи, 1998 сылаады бюджет ороскуоттаах чаанын көмөшн 98947,6 тын. солк. бигергэтишпн, бир өшүк нөһилнөктөргө шарталарынан тымыр- лыбыт.

Бүгүн хаһайыстыбаннай актив, нөһилнөктөр, та- рилтэлэр салайааччылары мустубутунан дагатын, улуус субэтин бу муньябар байылыа А. А. Шадрин кылтисе информацияны өгөрдө. Ону интишпннөк тө- доостөөх. Байылык, чуоллаа бу интениннөк пөһилнөк- төр Дюкуускайга буолбут көрсүлүүлөр, көсөтпшпннөк тус- тарынан интишпннөрдө. Ол курдук, от айы 31 күнү- гэр уонна атырдык айы 1 күнүгэр Президенттө буолбут көрсүлүүлөргө, муньяхтарга савска халаан көһитпннөк ийитпннөк пөһилнөк-төрдү тус- тарынан көрүлүбүт. Көһиннөк буолбунна 8 улуус уонна муньяха туһааннаах министрстволар, ведомстволар, бөдөн тарилталар салайааччылары кы- тыаны кабылтар, информациялар итилибүтөр.

Бонтуруоо өлүс ууегута бэлэстэмнөт. Саха Респу- бликатын Правительствоын Председателин сабу- бааччы А. К. Акимов, кини председателлөөх савска халаан содүтүн туоратымга уонна чөлүгөр түһэришкө комиссия интишпннөк элбэх уталыттылыбат сорукар ту- раллар. Комиссия 20 улуубу, куораттары, ол ийигэр Чурапчы улуубун, кытта үлэстөр, Хоромньо биллн- ни харынаа 1,5 млрд. солк. тийибит. Ыксаллаах байылыа-майгыга министрствө пөһүс уонна сүрүн- нөк минитон көтөр гуманитарнай көмөшөн 20 мил. солк. (бизинитиннөк) бөһилнөкит. Арыйады улахан бөдөрөгөтпннөк (подряднай тарилталарга) түнэпшпн- тэр, хардарыга аахсымга туттубуттар. Ленскэйгэ уу- га барыттарын бирдин киниэхэ 40-нуу тын. солк. итениннөк гуманитарнай көмөнү бигериттэр. Бу куорат бөһүтүн интишпннөк көмөгө, чөлүгөр түһэришкө алаан 15 мил. солк. булүмүт. Итиннөк республика үрдүнөн туох булулулүбүтү бүтүннү саяхаланынны туора- тымга бирар буолбут уонна өшүк да сөрүк түрбүт.

Чуолаан, ити 8 улууска, Ленскэйгэ 50-ча тын. кини дьэстө суох хаалыт, көһөр бөһүлөктөр бааллар. От- тон кыстык бу ыган калк. Сөрүк—хас бирдин ки- лини кыстыкка дияри олоһун буларын, дьэстөһөн. Росепиттан көмөнү көтөһөр халбон. Ордук үн-харчы өттүннө, оттон кини куораттартан гуманитарнай кө- мө каларын, өһөһүлүбүтү мэддөһиллэбэт, Төттөрү- гүн, бөһө интишпннөк туох чорбойорун булаа бирин, кө- мө өтгө мөлтөх, бытаан диян сынамаламмыт. Преан- дент улуустар, куораттар бөһө-ис кыагын көрүлү- лэригэр, көмөнү бөһө интишпннөк өскөрөллөрүгэр этантө толкуйдаанат буолуон табылыбат.

Холобур, бийини улуубу илар буоллаха, харчы- нан бөһө интишпннөк 110 тын. солк. көмөгө бөһилнөкит уонна ону таһаан ханьык эмн таһаанна-сабынан, матырылааппан 170-ча тын. солк. хомулүлүбүт. Бу- кыра, кыагы ийиннө. Манна Аладар нөһилнөкити үлэ- тэ холобурданыа. Докумушвар көрдөрөллөрүннө, нөһилнөккө көмөгө алаан 2 уст. хас арыкта, 2-3 пач- ка макаровнай өһөһүктөр, ол-бу ийра бөдөрүктө хоһуллан бөһилнөкит. Бир нөһилнөк көһөтө! Рос- сепиттан Ыксаллаах байыа-майгы министрствотын пөһүс хас бирдин киниэхэ кэлгөхтөөх харынан көмө бөһилнөк ийик. Итиннөк ууттан эмсэрэлэбүтөргө- гэ дынн адырыстаах көмө адыс бытаан, ол ийигэр улууска.

Маньык балаһааннааи учуоттааи, Президент бы- лаччы дьябалыкан республика, ол ийигэр улуустар байылыа сылаады бюджеттарыттан 1 быраһааман чөлүгөр түһэриш үлэһиргэр бигергэс димит. Ба- лары сөргө тустөөх министрстволар эмнө көрүлүөх- төөхтөр. Олар ийэригэр Тиа хаһайыстыбатын, До- руобуяа харыстабыл уонна Үөрөх министрстволары чөдүлээн ааттамыктар. Баһата, көмө адырыс- таах уонна чуолкай буолуоттаах. Улууска 6 МТЗ уонна Т-130 трактор, эмнө «Туймаада» дизинговай компания пөһүс Президент Ыйаарынан 12 улууска, ол ийигэр Чурапчыга, техинианан көмө өһөһүлүөх- таах. Онно Соловьевка моторнай лодка, автомашинна, трактор уонна Болугурга моторнай лодка, КамАЗ ав- томашинна бөһиллэро уонсайа 10 мил. 600 солк тын. солк. дьябал өһөһүлүбүт. Инкишпннөк, тутуу маты- рылааппан көмө. Бастатын, 90 тын. устуука кир- пичтө, ол-бу тоһо, демент курдуктар адалылаах- таахтар. Мындагаайыа спортзал тутууттар көмө өһөһүлүөхтөөх. Байылык А. А. Шадрин ити инфор- мацияныттан сирдэстөөхкө, ууттан саяхаланынны чөлүгөр түһэриш үлэһиргэр бөһө улуубулар үлэ бы- таан, тарилтэлэриннө, бирдин баһаанан көмөнү өлө- руу, таһаанна-сабы, бөдөрүктаны хомулүу мөлтөх. Дьэстөр, бу бөһүтүн тутулукутаахыт. Тастаа көмөнү өскөрүгө ити сөптөөх, кууэттөөх дьябаллар, ийаах- тар бааллар. СР Государственнай Муньядан (Ил Түмөн) Республикактыа палататын алаа уураада эмнө баар, туолуу, контуруолаанар.

Балары сөргө улуус байылыа уматык, твэйэр-та- лар үлэһэр, суолу өһөрүү, кыстыкка бөлөһүннөк ти- рөөн турар сорууттарыгар атын да быстах бүтүн бөһ- дөтөнү эрайар бонтуруостарга тохтоото.

Манан улуус дьябалатын муньяда түмүктөннө.

С. СМЕРНИКОВА.

ПРАВИТЕЛЬСТВО ОРООБУУТУН ЭРЭНДЭ

Атырдык айы 7 күнүгэр СР Правительствоын Председатели В. Власов улуустар уонна куораттар дьябалталарын байылыктарыгар, министрстволар, ведомстволар салайааччыларыгар атырдык айы 15 күнүттөн билааи айы 15 күнүгэр дияри баһаартан сөрөхтөөх буолууга 1 мйа бааларар туһунан телег- рамманы кытта. Биллэн республикада үөскөбүт тыһааннаах экономическай байылыамайгы, үн-хар- чы кризис уонна өтүк сата сезонугар бөлөһүннөк уот барыаттан кытааннахтык хаачахтыгыра эрөһөлөр.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ УЛО БАСТАКЫ ГЕРОИДАРА

50 жыл анараа өттүгэр, 1948 жыл атырдык айы 5 күнүгэр, СССР Верховный Советын Президиумун 1947 жылга үрдүк түмүгү ситишпннөк тиа хаһайысты- батын бастыгырарыгар Социалистическай Уло Геро- дун латын ийигэр туһунан Ыйаада тахсымта.

Саха сириттөн итиннөк бастакы үрдүк ааты сых- тыһыттар Чурапчыттан Роман Константинов, Манга- Хаҕаластан Афанасий Степанов кабылтар.

СНА.

УЛУУСКА ОТТООХУН СВОДКАТА

(АТЫРДЫАХ АЙЫН 6 КҮНҮНЭЭВИ ТҮМҮГҮНЭН)

Хаһайыстыбалар.	Былаан (тын)	Кэбиһин (тын)
Одоулуун:	2400	1400
Баһынай хай.	—	800
Нөһилнөкитэ	—	800
Хатым:	1910	1200
Баһынай хай.	—	400
Нөһилнөкитэ	—	800
Болтоно:	2000	1600
Баһынай хай.	—	700
Нөһилнөкитэ	—	900
Хонто:	2000	1720
Баһынай хай.	—	400
Нөһилнөкитэ	—	1260
Хадаар:	2050	880
«Хадаар» таб.	—	300
Баһынай хай.	—	80
Нөһилнөкитэ	—	500
Хайахсыт:	1550	1300
Баһынай хай.	—	600
Нөһилнөкитэ	—	700
Чанар:	1500	800
Нөһилнөкитэ	—	400
Баһынай хай.	—	400
Мугудай:	1500	700
Баһынай хай.	—	200
Нөһилнөкитэ	—	500
Төлөй:	1100	789
Баһынай хай.	—	195
Нөһилнөкитэ	—	594
Кытааннах:	1790	1404
Баһынай хай.	—	720
Нөһилнөкитэ	—	684
Кылааннаах:	1200	970
Баһынай хай.	—	290
Нөһилнөкитэ	—	680
Сылаа:	2500	1800
Баһынай хай.	—	1000
Нөһилнөкитэ	—	800
Аладар:	1720	865
«Чыаппара» таб.	—	250
Баһынай хай.	—	130
Нөһилнөкитэ	—	485
Бахсы:	800	400
Баһынай хай.	—	120
Нөһилнөкитэ	—	280
Чурапчы сал:	2300	1950
Баһынай хай.	—	300
Нөһилнөкитэ	—	1650
Соловьев:	1800	1400
Баһынай хай.	—	1100
Нөһилнөкитэ	—	300
Болугур:	2380	1200
«Мындагаайы» таб.	—	300
Баһынай хай.	—	50
Нөһилнөкитэ	—	850
Мөддөхөн:	160	130
Баһынай хай.	—	40
Нөһилнөкитэ	—	90
Уорда:	—	—
Баһынай хай.	—	—
Нөһилнөкитэ	—	—
Улуус үрдүнөн:	30000	20508
Табаарыстыбалар	—	850
Баһынай хай.	—	7385
Нөһилнөкитэ	—	12373

Улуус интениннөк пөһилнөккөртө оттоохун татимин бил- лардик эттө. Республикада бастапынан ааттааыра сирдөөх. Оттон бөһө интигэр калкэхкө, интениннөк пө- дикитэлэр 7648 тоннаныа ийилиннөк. Бу сырымга Бахсы нөһилнөкиттөн уонна Чурапчы сөһилнөкиттөн ураты бары хаһайыстыбалар сводкаларын тү- һүрдүлэр. Оттоохун да түмүктөннө эрдэ.

Итиннөк улуус сылаады былаантан 67 быраһаа- ныа ыла, ол ийигэр нөһилнөктөрүннөк этэр буоллаха, Болтоно, Хонто, Кылааннаах уонна Чурапчы сөһилнөккө былааннарын 80-86 быраһаан толоруу хаачаадылар. Төлөй, Кытааннах, Сылаа, Соловьев нөһилнөктөрө 72.78 быраһаанга тириилэр. Нөһи- лнөктөртөн Хадаар уонна Мугудай хаалылаахтар, туһаанналарынан 43 уонна 47 быраһаан оттоохтор.

Бу пөһилнөккө табаарыстыбалар балаҕаа абыллы- лар, ол курдук, 100-200 тоннаныа элбөдө отчуоттаа- тылар эрээрн, былаантан, сылаадыттан, сип-бир ыраахтар. Коллективнай хаһайыстыбалар үһүннэ- рин 850 тоннаттан өһүбүтө. Былааннарын ага- рын да ыла пөһилнөк. Кинилэртөн бу хаһайыстыба ордук диян чорботон ааттыыр да суох буолла.

Табаарыстыбалары, уонсайынан, бу аспыт пөһи- лөдө уматык, арым, солорка суога улаханннык атах- таата. Холобур, «Хадаар» табаарыстыба отчуутарын аяаолара бу биритиннөккө бары көрнөтө бөһүлөккө киирэн уматыгы көтөтүлэр. Хас да кун хаһаада. Инкишпннөк, оттоохун бытааннахтан аяаолара абын туруоруунаа дьарыгырын, олору тэрибэн таһаарым өһнө суох буолбата. Бу—атырдык айыгар.

Көстөрүн курдук, барыта өһнө-дөһнө дьылыбат. Улуустаагы тиа хаһайыстыбатын управлениета,

ТЫА БАҢААРДАРА: ТӨНӨНӨН УДААТАР ДА, НЫАХ НЫЧЧЫЫР

[illegible]

— Дэлхийн түүхтний баянраар Ойгууны Хөнгө-
говар (Набын ятуулар), Мэдээхэн Төпөлөөх, Мунданы Ниймарины (2 тект курдук), Кыдал-
а (2 ул), Кыппаахх, Силондун, чяга, дь.

улаккан Туолунага (1000 гектар курдук) барыталаатмылар. Ыкпата, эрпеччи уот, Туолунага башкаар барытала бичаанаат. Ошон кыялтарбат да чычылган. Кбун курвонпар буюбуттарын да илан, манаа трактор ас-пат бидариана-оборото, суод-нас суод улаккан атактаат. Барытат тежжонго туз туулар, паша эбиз эбиз. Таштаатан илбик тракторбой омыз алдартпа.

Үл-гарчи, умятны сүүхэнэл тустай мөнгөнү ард-
баажал. Адацлаа туурамынлыбат. Бичр төгүл 23 нэ-
лүнш агадын түлжиркпттөрө сугу саба тусуой? Урунку
хурадук, 20-чынш кәлп хырыңс эгэ. Нейбаликтартэл
Мутудыл, Одылууп транстр булан, булуувтав та-
вазарилалар. Көмөллө. Ызыанниэхха агис үлеллиш

изр. Ваксдорфдар тюрдугондорго ушулларынча бейбикт
донихут сыдыбалар. Ошондой чукустаныштор тох-
сыбыштар. Маша джетиш этедеке, штык сарыбыны.
дан 24 майдагы 17 локсий ууратылышы: Аны 1897
силтеп, Россияга буулаштур джес алтыган, про-
йужиналы коэффицент тюленмет, хаммас студент
стипендиятаалар кира. Омон таркатор динг би-
рынажетек 20.46 сын улдувалит эри дан кадий сил.

Идэвхмүршэбит өглөхүн уустук. Омог длоо,сэргэ,
изымдундээ бодиси тэрлнх-бинта айдоон снхнхн-
валжлхрмүр, бнкр бнхүк бүүрүгэр эрхшбнт.

CO₂ 4000

НЕУПЛАТА НАЛОГОВ— ЭТО НАРУШЕНИЕ

Кроме, предоставленный гражданам для уплаты подоходного налога по декларациям о доходах за 1987 год патеж 15 июля. Кроме того, с гражданами, которые с точки зрения Налогогослужбы имеют доходы больше чем, с одного места работы, вскоре будет проводиться еще шире разъяснительно-профилактическая работа. В связи с этим, Госналогслужба рекомендует всем налогоплательщикам сибирить оповдательные документы по своим доходам и расходам в 1988 году для предоставления деклараций за 1988 год.

Государственная инспекция инспекция по Чуваш-
айскому улусу предупреждает, что даже незначительные нарушения налогового законодательства влекут за собой штраф от 2-х до 3-х месячных размеров оплаты труда. Кроме того, 25 июня 1998 года Президент РФ подписал Закон «О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс РФ», Законом установлено, что ввиду ответственности за нарушение от уплаты налогов в бюджет, уголовная ответственность также наступает и за уклонение от уплаты страховых взносов в Государственные пенсионные фонды (пенсионный, нестраховочный, фонд занятости, дачинский фонд) как физические, так и юридические лица. Кроме того, законодательно расширены понятия способ совершения данных преступлений, вводя ввиду с включением в декларацию или бухгалтерские документы заведомо неверных данных, или иные способы уклонения от уплаты налогов и страховых взносов. К таким относятся: списание объектов налогообложения, занижение расходов, подписание прокладок, занижение объектов (стоимости) реализованной продукции, подделывание товарно-материальных ценностей и другие.

Установлена санкция за совершение материальных преступлений. Согласно ст. 183 Уголовного кодекса РФ за посягательство на жизнь, предусмотренная уголовным законодательством в отношении лиц, имеющих право владеть, пользоваться и распоряжаться оружием, предусмотрена санкция в виде лишения свободы на срок от 200 до 700 тысяч рублей.

Увеличение сроков льготного освобождения до 2-х лет по части 1 статьи 193 Уголовного кодекса РСФСР до части 2 этой статьи - до 5-ти лет вместо 3-х.

Начальник Госнамогслужбы по Чувашскому
уезду советник II ранга ШАДРИН А. П.

САҢАҢЫМ МААЙА ТУҢУНАН

Минь сэтгэлээр Дамчиковская Мария Петровна уба-
дсан Дамчиковский Петр Кузьмич хорвооно ёсо. Петр
уоньна Акулино-Омеловтар дэж шалтан Марин 1908
шил бэс ыһыгар Хадварь нэһрэллэстөр төрөөбүтэ. Нис-
та Акулина 12-то уршомокуттатан Мария быраата
Петрдымын иккэнээрх хаалбытара, отук ирдиинэ шир-
хактарыгар олбустар. Быраата Петр кэриг маһыныкы
сылысар ыһырыллыа барбыта уонна онтон эргилт-
бэтэрэ. Мария эдэрмэтэн, киниктэ тирээлэстүгүтөн мол-
хонно күүһэ кыдыарынан үлэнэбэттилик барбыта Су-
рьюк сыллаларыгар Хадварьта: хаар, туһтараштыгар, бо-
луом таһыммыгар, сөөк шалыга, сөйгөһөт от, аруурит
үлөннэстөр сылтан:

1942-г.аа саймштар Хадларн эдэр дивхтэлларн. Ныргыгетарн. Бажыкпигт уэрэхх ыл. Ашара үөрмшмт. торо, өппо Мавба Эман Бавра. Суушкларыктар мвс нк. иш гранатаяах, ластыакылаах уонил дэлмшрдэх утлларо. Хаймбарытты сүүрүрү, күлмтвмн бырадарн. Иа, дашыакышад хрер хастара үөрмшмлоро уонна олу тустаралларн. Ковыларн Федоров Сергей Вячеславович үөрмшмт.

[illegible]

Билге Рудинго Петр Никанорович Докторгоно, миниги
ынчурон туд этонекет. Ол бичурчелги кудулу элел ил-
кистези астылаабыт: 803.

Тагтымыр учууталбыт Т. А. Белосернов кылган кинигэ марокканьык ыалдьан от ыһаа 6 күнүгөр орто дойдутта барбытыа, көнүлүктүгүн эрэ ханна лоптот салыһаа хамсыбыт. Күнүк уулус хопук кинигэ муну лоптоһон Февриаль Наровновтан кытык төлөһүтү.

[illegible]

Модернизационна 40-ти сям устута собуудум утундуй-
лик өлөрбүттэри Мундунга туун өлөрүр алаһтыра, та-
бангыктары «Самбат» Мейалга дүмү ааттышкандар. «Сэ-
бил» Маана Барда. Сэбүс Мундун чыгар...—дүмү көмү-
рүттүлүп, өлүкү өлөрүлгөй лат ыңгай утү.

Эдир сансуурьтайн тэнгис нэгдүгээний дүрэмийнхөөр
Петр Кузьмичтыг 62 жил угтатг бичгээр ололбуулга-
рыг үнэнч 1987 ойдод хэзээ - саяс нэгдлийн бичгээр
нэгдсэн хэргийг тураагдсан мэддэг, үгүйс үлээдэг
мэддэг.

[illegible]

Нүгүдү рөдданиид, адогыт боз дымжоруттун түгө
ганааллах, сымжорго, кыргыс-е сымжорго түгөтөн
сүрүмжүтүнүгү халыктык бочоттохтору дымжорго хал-
лыгы.

Евгения, т. 14, ул. Астерки.

УУ САХА НУУЧЧА БЫЫҤА

[illegible]

Хуучнаагийн Талаяа Алексеевна бигр. сарснурда:
«Соня. Уот Субуруускайы ушсан, кэбхээрнэ. Гүнэг-
пар, нэн дэ ахтыбат буулд», — дээг тэхсчунгаата.

—Таблиця, що дає загальне уявлення про стан сільськогосподарського виробництва в Україні за період з 1920 по 1928 рік, була надрукована в журналі «Українська культура» (1928, № 1).

—Сүх, үсчлэхэдүс мнхыгмшбат, тэя эсрэгт лэуц-
иэт-прэптлчснэй мнхфэрлснэйлэ ойдуушүв. Ойло
снхлэ таһаарых булхуутара, ол дуух, Гань. Ва-
гемтала Прогийткнэй рэртлэн «Болонлод пэмтэ-
нэу бэрт дэвхы бэршлэлэе өггөр. Эх нххнэ бу-
ни кнхтэ эр. Кэргэлэ Федот Гроссрлснэа Софил-
он снхнэ нххнэ гнэ Уот Сүбүрүгүнэй архымыл нэ-
рн, эрхтн. сэлхлэлэ бэрн, Чүрлчтэ, Сүбүрүг-
нэдэр днлэ нэргэлснэе түлүнэ нххнэбэлэ х-
днлэ (Цокуснэйгнэ нэртнэй архымыл нххнэр
тнлэбэлэ нххнэр эрн).

А. Гелендеревска дига сират. нәпсәвәтх сгрупп
и константх. Ову лабзеватх мисалх бәра ондх.

нап хонгстатигур: «Вилхартын сиймэ ниймэд дүүгдмэлээр мустан бархд, эндын энхэ хөрүгүүлхүт дэж буултд. Миймэ Фейя, биймэ энхэ буолар дуо?»— диил хийдһилһыт. сүрдэх элбэгтэй, урхуктуууу уу сэтэжылэ хонгстатигур. Салһаа дэ сөрбөх, үгүгэй эт. Пийлһи лиймнэ соуорһу олохтоо түүрүч дэбэтһилһит.

Савиных туулары бипрэт олербүт иргэвэ профессор Фредит Гунгорскыи Сифршон (22. 02. 1914 а.—12. 12. 1985 а.) илбүтүн паныз Татьяна Акимеевна суохтаабит, илбүтүхсүбүт, миниси мырдыбыт өтэ. Ону мыскырыппах жанахха маарыбгытыы сылдбат содуяа көрүбүзөт.

Лилиет, кистовенко хаалбынтар, торус конугар сындыбылгыны (14.08.88-с 60 конуга-буулар). Олук учунайдар Чорпунд Елденди Иппократеева, Германовна Матрона (Селискала ул. д. п. бонувондун ту-лукунд учурай-тадылар элпитед).

Т. А. Белосорова 03. 12. 1918 с. Бострома убаани-
ныгар төрөөбүтэ. 1939 сыллаахха Ярославскайдаярыс
педагогическай институту бүтэрэлтэ, сүбэбүтүтүн эрэ төхсөн-экин
ныгыс ыроох Саха спиритэр. Чураччыга үлэллэ-лэбһи-
тэ. Педагогическай, педагогикай, үөрөбүтэ. Мамма
дьаалыт булбута—Ф. Г. Сафроновтыыл, халыскайта.
Үс үөл. педагогическай, Ленинград Федотович Сафро-
нов (1940 с.) СР академиятыл академикка, геотото-
гическай-географическай наука доктор, профессор, Дьоксуус-
кайга олоор. Мяхахт (1942.) РФ Халыскайга про-
блематика-академиятыл-геологическай-экологическай, техни-

чосной наука кандидаты, Мглин тосиреклийнхны зетал, дурсгисхай юмбынхны бастаан инженердэблхт, бэлхисх тодоролччу директорынхн үзэлнхр, нхн бэлхисхүдэ. Кири уул Алесей 1953 сымдххн Дэлхүүнхдэ тархбхт, тоголо-ынгерхотолеский нхнх кандидато, бэлхисх Мхсхдэблх бхвр. Үс үчлний үл-лэттар бхр: каргэвххтар, овордхтхн.

[illegible]

Тог буудал бичиха Цуррагчиге болон уу сэлхэ бичх-
бута. Раднонав: эгнэтэлэр. Цуррагчидларга хайрхан,
малтаналар: Субуруускэвэ коргодо Матресе Иванови,
Тунит Вайнлай, Киста: тусторилон сүрлэх үчүгэй:
лэл хавсавалта, Цуррагчиге, Саха сирит икнле тг-
гавсэбт дийахуулам алхыт, Нити килт талхэ корго-
халуурус тиллэрвэ эбэт. Дырастала, бууду Учуутал-
бичи

Г. Д. ЕФИМОВ,
сержант, флота ветеран.

Убай-быраат курдук үөскээбиппит

(Бүтүүтэ. Иштин хаһыат 88 № көр).

ДЬОКУУСКАЯ — ЛЕНИНГРАД

Д. Н. КОРКИН ТӨРӨӨБҮТЭ
70 СЫЛЫН КӨРСӨ

кэлнэ сотору киһим Крымтан «Харчыта ынат, бастар-
дым» дээн телеграмманын туттум. Табаарыстарбыт
төн нэс булан 400 солкуобайы ымытыын. Дойдуттар
кадан баран Косовиялан, Молдавиянан сылдыбытын,
харчыта эстэн соророр куруусу тутууан, сорох сиргэ
тыа хаһаайыстыбатын үлэтигэр көмөлөһөн, эмнэ да
арыгы аһаадулар түбөһөн арыгы боруобалаан (детус-
таппи) эрдэрдэхтик да, элэктээхтик да сылдыбытын
көспөр буодара.

ДОЙДУБУТУГАР

1956 с. атырдах мыйн ырготун сэдээн унйверси-
теткн нхтхтн үрөнэр буоламын Дьонуссайга ун-
сайга олодохуна тийэн кэлбитэ. Сотору аргыста-
нан Чурапчылаабыннат. Одьулуунга көбөн тахсаар
диэри билэххэ олохбута. Тустууну үрөтөр биэ са-
малаада. Наар куустээх дьону, хапсагайдылалтары
сүрүлэр. Миң Федот Захаровы, Петр Николаевы эти-
талзобинни өйдүүбүн. Минин наар туһун дигро.
Дьэбэт талгэнэтигэр, өрөбүлгэ ким да суоар ста-
дйонига илдин илдин тытыра, тустар албаска үөр-
төрөдн, өттүктөһүннн эр өйдөөн хаалбынны. Отчо-
лорго ким наһаа хатынтар этэ, 50-ча эр кэ өбит-
буолуо. Үөрөнн кэнниттн хаалан эрчэллнбүт бы-
ламылаада. Ол күһүн Советский Союз үрдүн үөрөнн
тэрлталарин күрөхтөннэлэригэр кыттыахтарын үлэ,
бар хойутуубун дьэн аккаастанан кэлбит этэ. Оппо
биринстээх мастарэ тигистэһинэ, спорт мастара буо-
луохтаах үһү. Ону сэмэлзобинни отчо-бачча ылым-
матара эрэри, «Арааһа, сымстарбынни» диэбитэ.
Чурапчыга кэлэригэр самбоа, бастакы, көнүл тус-
тууга үһүс разрядтардаада. Ити сыл республикатаа-
гы күрөхтөнннтн кэлн «Күүстэриннн чыыаллар,
техникаларынн тийэ өлкөтөр» диэбитин көпчү өй-
дүүбүн.

Бастаан жалын баран самбога үөрэтэбин диебитин Н. Н. Тарскай көңүл түстүү секциятын аңарыгар сүбүлээбит этэ. Бу икки кийи тыа-тылларын бэркэ өйдөһөр быһыылыахтара. Ону биир майнык түтүнтөн билбитим, 1957 дуу, 1958 дуу сыллаахха Дьонуустайга үөрэнээччилэр спартакиадаларыгар хамаанда бөрөстөбүштэлэ буолан хавалым. Хапсадайга Мугудай үөрэнээччигэ Гаврил Макаров 55 кг диэри түстүөхтөөбүн 60 килограммдаахтарга киллэрэн кэбиистилэр. Мин ийитэалаан, быраччыстанан көрдүм да, туһа суох, боротокколу ара билээбит диир буолла. Биір дейдулаахкыт кылаабынай судуука Галактион Захаров сөлбүөттөннө бөрө, хамаандабын барытын үстүөм диир куттуур. Ол ийээһиниэс Вася Пермьяков (Мугудай) бастаата, Ганым мэллэһэн таарыста. Кичи 8 чакса Н. Н. Тарскайга бардыбыт. Захаровкыт сии-биір чу, галаппат. Онуоха Дмитрий Петрович: «Ча, сарсын 55 кг диэри ийээһиниһаахтары мус, билиги хамаанда илэстэттигэр ара наадабыт. Биринчи, жетпө да суох буоллун, барыларын кытары туһуннар, — дииэ, Николай Николаевич ити этиһэ сөбүлээсигэ. Ошон сарсыныгар уолаттарбытын туһуннарар буолан тардаһыныт.

Сарсыншгар «Динамо» тустар саалатыгар муһунубуу. Барсгэбинтэлдэр уолаттарын иддэ кэлбиттэр. Кэбин утуу-субуу барыларын «тамыатадаан» кэбшэт. Ол нурдук ымадыбыт да, туох да бириңһа суох хаалаахтатыбыт.

Ол сый Ойдуулуугунгн закучтаабыта уонна Чурокчу ортн оскуолатыгар кыгуд тустуу секциятын мааныыта. Ити дыаа секцияга сыйлаабыттартан Алатолнй Масслов, Дмитрий Гулиев, Николай Пудов, Николай Пермьяков, Федор Винокуров, Василий Шадрин, Сидор Попов, Петр Николаев уо. д. а. курдук оройуонга, республикага биллэр тустуулар тахсабыттарга.

[illegible]

Министрлер бэйэтин үлэтин таһынан, үгүстүк кэлэ-
рип, барынан вахсыбыкка, доруубуйата төһө кыйы-
рынан общественнай үлэни үтүө суобастаахтык то-
дороро, Уонча сылы биһирэ үлэлээбинниг устатыгар
партияро чилимминэн үгүстүк таһымлыбыта, Ойво

бастаан үөрэнгээччилэр комсомольский тариалалары сайаар сектор быһаатынан үлэлээбитэ. Ол кэмтэ Сени Морфунгов секретардаах үөрэнгээччилэр комсомольский тариалалары өрөлөр өртөлөрүгэр балай да антыратыахтаах буолуу сымдаһыбыт. Министарый хаас да сылта бюро чилиэнинин, профсоюз месткомун председателинэв тааһылан үлэлээбитэ. Ити үлэтэ эмпи тэрээһин өттүнөн ланна кыйаа-хото тутуудубут буолар. Профсоюз чилиэннэрэ биир да муһаабы көтүһөккэ сымдаһаларын, үлээгэ экинэтинэстөөх буолалларын ирдирэ. Олун администрацияга көмөтө улахан этэ. Үлээгэ тахсар итэҕэин-быһааһы туох да элээһинитэ суох, кэскирөөтүнэйдик, сирэйдээп-харахтаан көлөстөһүннэ тэрийэрэ. Күүдэринэ, үрдүтэ саба бырааһа уонсайынан эгинин-сангарыаһы, боһуруоһу тутун-ханыаһы билбөккэ эрэ дьүүлээһинини сөбүлээбит буолара. Байэтигэр уонна бари үлэһиттэри үрдүн предбиллэлэр, принципнааһынай, дыһалаһый этэ. Борзодогэ кэлэр үөрөнгээччилэргэ кытааһыра, ол эрээри хаһан даҕаны өдө достоһиһыаһын түүһэртэт, личностун таарыйбат буолара.

Манай тааригчид эгтэххэ, сорох төрөшүүтэр «оёон-нэортон» тоолор эгилэр. Бигдрэ Семён Морфунтов (Семдянов Кемь ажалара) уолаттарын туһунаа мий-талаһа мэхэ тийһи кэлэ. Оттоон Петроичтай бай-таттан барин мийтмаахын диэбшээр: «Эа, нэбит, эчи, кийһин батары көрөн, үлөттэн өгөбөн олорон кэсэстэринэ, кийн тыла-өһө тахсыбат, наһаа сабар-дугабын»,—диэбитин өйдөөн хаалгыһын. Кырдын, «оёоншээр» тобугуттан тайаан уун-утары көрөн оло-рон кэсэстэринэ, кийн букатын тойон кыыл үлөт-тэн сабырийан ололорун курдук буолара.

Интернат үсүдубуйата туусарын ийик ие дууна-
тыттан кыналгара. Ити боннуруска үтүө суобастах-
тык сыһалыһалар дьону улаханник убаастырыа,
үгүстүк холобур туттара. Олор историгер М. И. Дьяч-
ковскай, куруутун сэлбуйааччы председател анос-
тор табаларына Н. Р. Михайлов, итэччилер Е. Я.
Баранкова, В. Р. Сидорова ордук чорбойоолоро.

[illegible]

Мингэртэй 30 саяынгар сэлдсэн сабарардаан шалдыбыта. Балмынаттан тахсаат, оройуонун сүүмэрдэмнэгт хамгаалдатын республика нүрэхтэһингитэр бэлэмизэбэтингек барбыта. Итгэнэ эмтэнэр бэлдэбуун мининэ тахсан баран, харыстамнакка, диетатын тууспаакка, шарыгта цирроска нубулуйбүт этэ. 1962 сылаахха Моезнага сэлдсэн көрсөн кэсэһинингэр: «Биарын хааны курдук буолбүт үхү. Ойнооһор биэр нэмтэ иккис этээһэ кыайан тахсыбат буола сэлдыбытым. Бу билигин арыый буолла», — дьэбитэ. Кинитэ минн буолан, кытаанах характере, ыстаал волята баһыһан, отучча сылы быһа түһүгүн быспаакка уиһууктаахтык эмтэнэһ, ити үлүкөрдээх үрдүк норууускааһахтын үлээһэбитэ. — Ордук командировкага сэлдэарын түлүбүт этэ.

Кланын талзугаан Дюкууснайга нирдибит, Алексей Спиридонович мингин бэлэгнэсэ уган бараа, байта шөфтэрбитигэр оркуола наадатыгар сэлдмэхтээх. Отгон Мингэрай салгыи айаһымахтаах. Дмитрий Петрович айаһын тулуйбата быһымлах, мушнуттан хаан кэллэ. Ыйсаан тохтоотубут. Ол курдук мушнуттан хаана кууһсэ сүүрдэбинэ, тохтоон сынбаты-сынбаты айаһымаатыбат.

Ушундук маалымат буюлар, жарымтын, атын да жарымдар сыноминарын, характердарын үчүгөйдик билер, сынылан үрөтөрө. Атытарга сүбөлар, ли-
тературадан да халачыйар. Кытай тыныматын тм-
настикатын эмне дьярматна сылдыбыта. Онон
өһүнүнө жарымын утары бары өтүүнө эргичи
окусупта.

1907 сытан көргөз, довро уюна бою тирөө
Александра Селевонна харыстаан, өйөөн убаан 56
саламатар дөөри үлөтүр кыяхтамынга буолуо дии
санымын.

Саха уһулуучулаах уолун Д. Н. Коркунны кытары
биргэ соһуһоон, үөрөтө, үлэһэй, эи-мии дэһэн кы-
маласуһун, өйөөн кэлбикини дьолун, сүрдүк өйдө-
булун эбит дии санымын.

Роман АБРАМОВ,
ворует чорэзиритны туйгуна.

1947 с. сайын агыстары кытары калуунакан ард-
вар борокуутунун бирт ушундук айаннаан педучили-
щеда үөрэнээрн Дьонуускайга кэлбистим. Элиаменин
ахсаанга кыайбатым. Барбитах темабар задача кэ-
бит. Ону мин «Мы это не проходили» диир суруйан
кэлбистим. Сине учууталбыт суох буолуп, алгебра, гео-
метрия сорох темаларын барбитахпыт. Хата, учили-
ще директора К. Д. Потапов малай айыраайбата.

Энхийдгээр (1948 о.) Минтэрэй хөгжтгэн нэлэн шүүнэ огуула ахемс малайныгар ншрдэ. Булуныга орто огуула баар днэн мнмзыары бэрэ эрөйдэв баран, тулаагаын учуотгаан, малайн тошөр, ханна да барар-калар ннлаа суох буолан, ашмэн интернационалыттарын кнсинэр буолара.

Ити кызын куурат орто окуучуларын уюна техникумдарын ички ардыларыгар гимнастикага катхтөн курактөһүн буолбута. Оһно иккис кыттыбыһыт Сороҕор мин, сороҕор киһи хараарыта сымдыһар аһыһыт. Буларда бэркэ үөрөн турникка 16-та тардыһан окуучуларыгар бастаабытын уюна сымай албах очкуу бһэрбитин көпсөһүтэ. Сааһыары сүүс бөксө секһиһыгар сымдыан иһэн абааһы көрөн хавларбыт этэ.

Мин 1951 с. училище ишодный, пионерский отде-
лительный бүтэрэн Чурапчыга үлэли барбытым. Кини
Дюкуускайга лесной огукуолада итэччиһин үлэли
хаалбыта. Ити кыһын үөрөбүн салгыыр синааланаада.
Үлэли сылдыан Ленинградка бавар Герцен аатынан
хотуту норуоттар иччэттара үөрөнөр пединститутта-
рын ректорын кытта суругунаа сибээстэһэн, кэлэрэ
мырмы ылбыт этэ. 1952 с. күһүрү сайын мин Ха-
тылыга пионер лаабырытар начальниктан барах уон-
кусабар дордохпуна тийэн кэлбүтэ.

Стэдйон үрдүгэй баар кыра дилэгэ Сайын Р. М. Кытта дукаах олорорбут. Сайын аһаар таһытар баллаккада утуһарым. Хопобобунуун ол түүн хаалаан сырдыар дээрэ көпсөһүннүт. Кытаанааһынан, Курбу-нагынан балтын Аһаны көрсөн барап, Дюкуускайы-нон Ленинградка үөрэнэ барарым туһууан спинали көпсөһүтэ. Бүтэһикитигэр Терпен уолла Огарев ан-дабардарыгар маарыннылы көһиллибэт кэс тылбытмн бөрсөн утуһуһунут. Кини мэхэ: «Көмөлөөбөр киним суох. Ыраах сиргэ аһардаас стипендиянан кини кы-йан үөрэммэтэ буолуо. Оһон мин үөрөлэрим туһары-эн мэхэ көмөлөөс, үөрэнэ бүтэһиниэ, ан үрдүк үө-рөһү бүтэһиниэххэр дээрэ мин көмөлөөбүм. Оһон хар-дарыта көмөлөөсүһан кинини үрдүк үөрөхтөннөххэ»,— диибэтигэр сөбүтүһөн ий айы хамнасыттан төһө пайларбынан харыа ыһтарым. Хамнасын ылтым да, аһи бастаһи поэтада барарым. Дьаһбөр тийлэххиниэ, бэйэһи да кыра хамнастаһи перевод ыһтар кыаһы-батын билэрим.

1955 с. хууль тутартай нам ийнгар дээрэ Мосона-
да Кини комсомольский оюулаа нурсулар үөрөхөн ба-
ран, кишкхэ хүүлэйднэ, бачча чутаанаа баран рево-
люция билигнн жорбонхэ төншөр сатамнат дэсн. Пе-
ниградка тийбигитнэ. Вагон түшүүгүнэ ийнмэ ту-
рарын юрөн үөрэ түстүм.

Угсаай дундиз тийнэбит. Аагига олодор вихтерс
ийнэм протунун көрдөрөн мингиги кытары барсар
диэбигигэр аһарда. Үһүс дуу, тордүс дуу мөндүмөн-
тэ баар хоско таҕыстыбыт. 4 ийиһ утуһар хоһо абит
да, биһир орон ийэр матараастарыһан дьыһталлан ту-
раа буолан бээрде. Мингиги онно өлөхтөстүлэр.

Хас да хүн куурат нэрэ-бэлнэ сүрдэрин, яаматын-
ныгматрын, музейдарын хэрийдмэ. Бипр хүн А. С.
Шадрин, Н. И. Шария, хантай эрэ нхэр К. М. Мат-
веев уонна Минтэрэй бичиккн куурат историческай
министалэрингэр смрыттыбыт. Сарыаарда илһин лек-
цияларын комитэр сөгөтөбүн хэрийдмэ, эбэттэн нэ-
һэ иккилэллэбэт. Пушкин куураага биһгэ үөрэммит
оролдорум Д. Сыроватский, А. Стручков баялдарытар
таһаарбыта. Күнү быһа улуу Пушкин хаамыт, оон-
ньообут, сынныаамыт, үөрэммит сүрдэринэа сындыан,
хаартыскада түһэй, дьомум кэлсээниэрин истэй дуо-
һуһа сынныаам.

Петергоф фонтанвара, дымбарына, Финский хомо дээдхылар тынны долгуна, өрөбүл күн халлаһа-дына анвар дымо өйбүтүн-сүрэхинтүн араһаат ты, на сөнүт.

Саха уолаһтара үксүлэрэ—Василий Румянцов, Григорий Григорьев, Дмитрий Корнин... самбо секциятаар сылдьаллара. Миниги өлдьөн дьарыктарын бердүүх бускаларга да, хайдах эрэ кыаһыбытара да Харлампьев бэйэтэ дьарыктыыр эбит этэ. Кини кинигэтэин Минторой мунха уругу ымыһыта. «Үөрөт уонна саха түстүүтүн ньымаларын суруйан ыыт» дээн сүрүдэхтээбитэ. Ону мин кыайан толорботорум. Нэһин ол кыһаҕы дэттөрү көрдөөн ылбыта.

Илч саймн «Бастгалвандай сүлжм, онон Соём соруу өгтүн хайаан да нөрүүхтээхнин» дээн үөрөхмн кэнииттэн айангта гурар буылалнаара.

